

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาถึงแนวคิดในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อนำเสนอโครงการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ด้วยการใช้แบบสอบถามเชิงสำรวจความคิดเห็น และความต้องการในการจัดสภาพการประชุม และในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออก ด้วยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับบริหารและผู้เชี่ยวชาญของกรมการศึกษานอกโรงเรียน และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ภาค ด้วยการสังเกตการประชุมระดับกรมและการสังเกตโดยมีส่วนร่วมในการประชุมที่ศูนย์ฯ ภาคจัดขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับ ประกอบด้วย การวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปเสนอในเชิงพรรณนา แล้วนำเสนอเป็นโครงการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ตามหัวข้อดังนี้คือ

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์ของโครงการ
3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพของศูนย์ฯ

โดยมีรายละเอียดของโปรแกรมการออกแบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจเมื่อนำไปออกแบบและติดตามประเมินผล

นอกจากนี้ ยังสามารถสรุปภารกิจหลักของศูนย์ฯ 2 ประการ คือ

2.1 เป็นศูนย์วิชาการ สำหรับการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาทั้งทางด้านวิชาการ และทางด้านบุคลากร

2.2 เป็นศูนย์ชุมชนที่สาธิตแบบอย่างการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของประชาชน และเจ้าหน้าที่ด้วยบรรยากาศของความเป็นกันเอง สอดคล้องกับธรรมชาติและความเป็นอยู่ตามสภาพท้องถิ่นที่ศูนย์ฯ ตั้งอยู่

อภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงการเริ่มต้นศึกษาเกี่ยวกับตัวแปร สภาวแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่กับมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในระบบการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ สภาวแวดล้อมทางกายภาพนี้มีความเชื่อมโยงอยู่กับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน เพราะเป็นองค์ประกอบที่สามารถพัฒนาให้มีประสิทธิภาพขึ้นได้ เพื่อให้สามารถสนองความต้องการทั้งทางด้านประโยชน์ใช้สอยและทางด้านอารมณ์ของผู้ใช้สภาวแวดล้อมทางกายภาพนั้น จนบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้

จากผลการวิจัยก็พอจะทำให้ผู้คนในวงการศึกษามีความเข้าใจเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับองค์ประกอบเล็ก ๆ ที่ส่งผลไปสู่ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาที่เป็นระบบยิ่งในทุกระดับ และทุกยุคสมัย ประโยชน์ของการวิจัยนั้นก็คงจะอยู่ที่การพยายามทำความเข้าใจในสิ่งรอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบสำคัญหรือองค์ประกอบย่อย ๆ ก็ตาม เพื่อจะก้าวไปสู่ขั้นของความสามารที่จะทำนายและควบคุมในที่สุด "โดยพยายามที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งถึงรายละเอียดขององค์ประกอบเฉพาะในกระบวนการเรียนการสอนและสภาวแวดล้อมต่าง ๆ นั้น" (Best, 1983 : 21) การร่วมแรงร่วมใจกันและการยอมรับในผู้อื่นจะนำมาซึ่งความเจริญของสังคมและประเทศชาติของเรา ในความเล็กละเอียดที่ดูเกือบจะ ไม่มีความสำคัญ ก็อาจจะมีประโยชน์ได้ในวันข้างหน้า เช่นเดียวกับนิทานอีสป เรื่องราชสีห์กับหนู ท่านอาจารย์ แสงอรุณ รัตกสิกร และ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล ได้ชื่นชมกวีนิพนธ์ของกวีไม่บทเดียวกันที่ว่า

แม้มิได้เป็นชาмуไร	ก็จงภูมิใจ เป็นสมุนเฆา
แม้มิได้เป็นดอกซากุระ	ก็อย่ารังเกียจที่จะเป็นดอกไม้อื่น
แม้มิได้เป็นถนน	ก็จงพอใจที่จะเป็นบาทวิถี
แม้มิได้เป็นดวงตะวัน	ก็จงยินดีที่จะเป็นดวงดาว
อันว่าภูเขานไฟฟูจินั้นสวย	แต่ภูเขาลูกอื่น ๆ ก็มีได้ด้อยต่ำ
ไม่ว่าจะเป็นอะไร จงพอใจ	และเป็นไทที่สุด

(เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2530 : 43)

จากผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า จำเป็นความต้องการของผู้ใช้นั้นยังไม่สามารถนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้ ยังต้องอาศัยความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกรมที่รับผิดชอบการจัดการศึกษานั้นหรือไม่ก็ตาม หากมีความเข้าใจชัดเจนในปรัชญาการจัดการศึกษา มีแนวคิดสร้างสรรค์ที่จะเสนอแนะให้การทำงานการจัดการศึกษาแต่ละระดับนั้นบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมสามารถใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดการศึกษาในทุกๆระดับได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยมีความหวังว่าการผลักดันให้โครงการที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้นประสบความสำเร็จ จะต้องอาศัยทรัพยากรจากทุก ๆ ฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณจากรัฐบาล ความช่วยเหลือของภาคเอกชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เป็นการส่วนตน รวมไปถึงการลงมือก่อสร้าง ตกแต่ง บำรุงรักษา โดยประชาชนผู้มีใจรัก ผูกพันกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเปรียบเสมือนบ้านของตนเอง เช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยมีความรักและทุ่มเทมาโดยตลอด

น่าจะได้มีการศึกษาวิจัย การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดการศึกษาในระดับอื่น ๆ หรือแม้แต่ในการศึกษานอกโรงเรียนเอง ก็น่าจะได้มีการศึกษาวิจัยในหน่วยงานต่าง ๆ และในระยะเวลาที่ต่างกันไป เพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้นเป็นตัวแปรที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ๆ และผู้ใช้สภาพแวดล้อมทางกายภาพก็มีการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ความต้องการ ความพึงพอใจ อยู่ตลอดเวลา ในบางครั้งก็มีการเปลี่ยนตัวผู้ใช้สภาพแวดล้อมทางกายภาพอันเดิม หรือปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมกับกิจกรรมใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ไป

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ กับตัวบุคคล กับการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งการแสวงหาระเบียบวิธีวิจัยใหม่ ๆ ที่จะสามารถตอบคำถามการวิจัยเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน จึงเป็นสิ่งท้าทายความสนใจอยู่อีกมากมาย ด้วยความพยายามที่จะเข้าใจถึงกระบวนการและผลการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ให้ครอบคลุมทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และการตอบสนองต่อชีวิตและสังคม อันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การวิจัยเชิงคุณภาพจึงเหมาะที่จะนำมาใช้เพื่อศึกษาให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์

อัน เป็นพลวัต (dynamic) ของพฤติกรรมมนุษย์ที่สัมพันธ์อยู่กับสภาพแวดล้อม งานวิจัยทางด้านสถาปัตยกรรม ได้ชี้ให้เห็นถึงความพยายามที่จะสังเกตพฤติกรรมทางอ้อม (unobtrusive observation) ของผู้ใช้อาคาร เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมจริง ด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสม เพื่อการนำเสนอการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Coates 1970 : 285) จอห์น เบสท์ (John Best) ได้ชี้ถึงความจำเป็นที่ต้องนำการวิจัยเชิงคุณภาพประเภทในสนาม (field work) มาใช้ ด้วยเหตุที่พฤติกรรมมนุษย์มักได้รับผลกระทบจากสภาวะแวดล้อมรอบด้านที่มนุษย์ดำรงตนอยู่ตลอดเวลา (Best 1983 : 113) อุกัย ดุลยเกษม ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ ว่าเป็นการทำความเข้าใจในปรากฏการณ์และพฤติกรรมในลักษณะที่เรียกว่า เป็นการ "เอาใจเขามาใส่ใจเรา" (Interpretive understanding) (อุกัย ดุลยเกษม 2530 : 14)

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวัฒนธรรมเฉพาะของชาวการศึกษา นอกโรงเรียนและชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงใต้ จังหวัดนครราชสีมา นำระเบียบวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Studies) มาใช้เพื่อศึกษาวัฒนธรรมเฉพาะ (อลิศรา ศิริศรี 2530 : 66) นับว่าเป็นข้อดีของการที่สามารถมองข้ามตัวแปรการรู้หนังสือของประชากรได้ (สำลี ทองธวัช 2530 : 88)

สิ่งที่ท้าทายที่ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ก็คือ การค้นพบซึ่งสังขรณ์แห่งการสร้างสรรค์คุณภาพมนุษย์ เพื่อชีวิตและสังคม เปรียบเสมือนหลักสูตรแฝงที่มนุษย์ทุกคนย่อมต้องได้รับการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเล่าเรียน การทำงานค้นคว้าวิจัย หรือการปฏิบัติภาระงานใด ๆ ก็ตาม มนุษย์ย่อมปรารถนาในทางวัตถุและทางจิตควบคู่กันไป ในประโยชน์สูงสุดอันยาวไกลของชีวิตมนุษย์ก็คือ ความปรารถนาที่จะได้รับความเข้าใจ ความมีเหตุผล และความมีเสรีภาพ ที่จะได้สร้างสรรค์ผลงานจากแรงบันดาลใจของชีวิต ขอนำคำกล่าวของ ไอน์สไตน์ ที่ได้รับการแปล เรียบเรียง อย่างงดงามโดย ท่านพระราชาธรรมนี้ไว้ว่า

วิทยาศาสตร์จะได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ก็โดยบุคคลที่เต็มเปี่ยมด้วยความ
 ความใฝ่ปรารถนาต่อสังคม และปัญหาที่จะเข้าใจถึงความจริง
 นักวิทยาศาสตร์ที่แท้จริงทุกคน มีความเชื่ออย่างลึกซึ้งว่า กฎเกณฑ์ที่กำกับ
 สากลนิพนธ์นี้เป็นสิ่งที่มีเหตุผลและสามารถเข้าใจได้ด้วยเหตุผล

บุคคลที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จในทางสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่ในทางวิทยาศาสตร์
 ทุกคน มีความเชื่อมั่นในทางศาสนาอย่างแท้จริงว่า สากลจักรวาลของเรา
 นี้เป็นสิ่งที่มีความสมบูรณ์และสามารถรับรู้ได้ด้วยการแสวงหาความรู้อย่างมี
 เหตุผล ซึ่งเป็นความรู้ลึกอันแรงกล้าที่ทำให้เกิดความมุ่งมั่น อุทิศตนอย่างไม่
 ลดละถดถอย และความมุ่งมั่นอุทิศตนนี้อย่างเดี่ยวแท้ ๆ ที่ทำให้คุณสามารถ
 บรรลุผลสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของเขาได้

(พระราชวรมันที่ 2530 : 24-25)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย